

N:o 2.

Ank. till Riksd. Kansli den 14 Febr. 1876, kl. 5 e. m.

Memorial, angående verkställd granskning af Riksbankens tillstånd och förvaltning.

Enligt 4 § af den för Banko-Utskottet gällande instruktion åligger det Utskottet att undersöka och granska Riksbankens tillstånd samt huru densamma styrd och förvaltd blifvit; att dervid med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges i Riksbanken åtgärder, hvilka afse metalliska kassans upprätthållande samt myntutvexlingens fortgång och bestånd, äfvensom att, efter fulländandet af berörda granskning, berättelse deröfver till Riksdagen afgifva.

Vid den undersökning och granskning af Riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning, som Banko-Utskottet till fullgörande häraf verkstält, har Utskottet tagit kännedom dels om den berättelse, som de sistlidet år församlade revisorer afgifvit angående Riksbanken, dels om fullmäktiges till Utskottet afgifna och genom dess Memorial N:o 1 Riksdagen meddelade berättelse med dertill hörande uppgifter angående lånerörelsen, dels om fullmäktiges protokoll från och med den 15 Januari 1875 till den 15 Januari innevarande år, dels ock om de berättelser, hvilka till Utskottet aflemnats från styrelserna öfver afdelningskontoren rörande dessas förvaltning under år 1875.¹

Då de ofvannämnda för Riksdagen tillgängliga berättelserna synas innehålla det hufvudsakliga af hvad i förvaltningen förekommit, inskränker sig Utskottet till omförmälände af några omständigheter, hvilka kunna anses förtjena särskild uppmärksamhet, och i främsta rummet till de un-

Bih. till Riksd. Prot. 1876. 6 Saml. 1 Afd. 2 Häft.

der år 1875 vidtagna åtgärder, som afse metalliska kassans upprätthållande samt myntutvexlingens fortgång och bestånd.

Penningemarknadens ställning under nyssnämnda år, särdeles under de två första tredjedelarne af detsamma, har, såsom allmänt bekant är, varit mindre gynsam. Omkastningen i konjunkturerna för flera af våra exportvaror, hvarigenom så väl afsättningen som priset af dessa betydligt förminskades, jemte flera andra förhållanden, medförde naturligen en känbar minskning i de landets tillgångar, som voro behöfliga för att möta dess icke obetydande förbindelser till utlandet för så väl importen som äfven täckningen af annan utländsk skuld. Då dertill kommer att, — i följd af öfvergången till guldstandard, hvarigenom icke allenast Riksbanken ålåg att vid anfordran inlösa sina sedlar med guldmynt, utan äfven flera enskilda banker under årets lopp och efter erhållande af nya oktrojer bort, jemlikt 1874 års banklag, förse sig med dylikt mynt — ganska betydande belopp måst afses för inköp af guld, under det vexeltillgången endast med knapp nöd var tillräcklig att möta behovet för löpande förbindelser i utlandet, är det lätt insedt, att Riksbanken för tillgodoscende af dessa behof nödgats i betydligare mån anlita sina reserver.

Riksbanken, som redan under senhösten 1874 sett sina tillgångar å utrikes ort, eller egentliga trasseringsfonder, icke obetydligt förminskade, men likväl mötte det nya året 1875 med en metallisk kassa af något öfver 26 millioner, deraf omkring 15,700,000 i guld och 10 $\frac{1}{2}$ millioner i silfver, samt behållningar å utrikes ort af öfver 4 $\frac{1}{2}$ millioner, nödgades således redan under Januari månad låta dessa sistnämnda tillgångar nedgå till föga öfver en million, under det reserven af accepterade vaxlar i portföljen kunde hållas uppe vid omkring 9 millioner endast med stor svårighet och genom köp af vaxlar till alltjemt stigande kurser. Genom försäljning af en del obligationer, hvaribland ungerska statens och fransyska rentes samt under Februari månad af svenska statens utaf år 1868 i £ st., och i öfrigt genom diskontering af vaxlar ur portföljen lyckades dock Riksbanken bibehålla fonder i utlandet, tillräckliga att möta vexeletterfrågan utan någon afsevärd förminskning af metalliska kassan.

Under vårmånaderna ökades väl något tillgången å vaxlar och dermed äfven Riksbankens behållningar å utrikes ort, så att dessa senare kunde, ehuru endast på kortare tid, uppdrivas till omkring 4 millioner och deröfver, men deremot yppades en stark efterfrågan af svenskt guldmynt dels för enskilda bankers behof men dels äfven för export till Danmark och särdeles till Tyskland, till hvilket senare land exporten af guld icke kunde fullt förekommas, ehuruval kursen å tyska riksmark

nedsattes till icke obetydligt under pari. För att stärka guldförrådet, sedan behållningarna i London blifvit i det närmaste uttömda, försåldes 90,000 £ st. af Riksbankens egande engelska consols i och för medlens användande till inköp af plantsguld.

Under sommarmånaderna visade det sig klart, att exporten icke varit tillräcklig att bereda tillgång för betäckande af vaxelbehovet. Ehuru Riksbanken, för undvikande af uttag af svenskt guldmynt för export, redan i Juni och Juli månader låtit en del utaf sitt förråd af engelska soverigns utgå till Danmark och England för ökande af dess trasseringsfonder, nedgingo likväl dessa fonder under nyssnämnda månader samt början af Augusti till mindre än $\frac{1}{2}$ million kronor, under det samtidigt den metalliska kassan nedgått till omkring 22 $\frac{1}{2}$ millioner. Redan i Juni månad hade också Riksbanken förskaffat sig en kassakredit i London, och under följande månader inleddes underhandlingar om en mera betydande sådan, för den händelse att äfven under hösten ogynsamma handelskonjunkturen skulle göra dylik kredit behöflig.

Det sålunda sedan årets början nästan ständiga trycket på Riksbankens metalliska tillgångar gjorde det naturligen nödvändigt för bankstyrelsen att så vidt möjligt söka inskränka bankens ansvarighet genom att minska utlåningen. En sådan åtgärd måste dock med stor försigtighet tillämpas, då penningetillgången inom landet redan var knapp och en plötslig eller stark indragning lätt kunde vålla betänkliga svårigheter för rörelsen, hvarföre fullmäktige äfven under de omnämnda förhållandena fortforo att diskontera samtliga erbjudna goda affärspapper, under det deremot aktiebelåningen betydligt minskades. Derigenom nedsattes också snåningom beloppet utelöpande sedlar från nära 38 $\frac{1}{2}$ millioner vid årets början till under 31 millioner vid medlet af Augusti månad.

Från och med sistnämnda månad inträdde en hastig och märklig förbättring i penningeförhållandena. En öfver förväntan betydande export skapade åter en rik tillgång af vaxlar på utlandet, och Riksbanken begagnade sig deraf för att stärka sina svårt medtagna reserver, så att den kunde under månaden uppbringa sin portfölj af vaxlar till nära 15 millioner. En icke ringa lättnad vans äfven genom den nu förfallande första inbetalningen af Riksgäldskontorets nya lån i tyska riksmark, hvilken indrogs genom Riksbanken, såsom äfven skett med de båda senare under året förfallande och hvilket icke obetydligt bidrog till tillfredsställelse af behovet å denna, alltid mycket efterfrågade valuta.

Under senare delen af året och nästan ända fram till seglationens afslutande fortfor vaxeltillgången att vara ganska god, ytterligare främjad

genom den i de flesta delar af landet rika skörden, hvaraf någon del redan under hösten kunnat utskeppas. En icke ringa del af dessa vexaslupköptes till jemförelsevis låga kurser af Riksbanken, som derigenom lyckades så stärka sin ställning, att icke allenast det i London upptagna lånet af 160,000 £ blifvit återbetaldt och öfver 250,000 £ st. under hösten kunnat disponeras för inköp af plantsguld, utan äfven året kunde afslutas med en kontant tillgång å utrikes ort af nära 10 millioner kronor och en portfölj af accepterade vexaslup i utländskt mynt, motsvarande öfver 9 millioner kronor.

Att under de förhållanden, hvilka sålunda en stor del af år 1875 voro rådande, Riksbankens tillgångar af utländska statspapper måste anlitas så, att desamma, efter hvad af fullmäktiges och revisorernes berättelser framgår, understigit det belopp af fem millioner kronor, som jemlikt 4 § af bankoreglementet i allmänhet bör af Riksbanken i dylika statspapper innehafvas, finner Utskottet icke hafva kunnat undvikas; lärande fullmäktige icke underlåta att, så snart omständigheterna det medgifva, å nyo uppbringa behållningen å dylika statspapper till det belopp, att den motsvarar reservfonden.

Uti fullmäktiges protokoll för nästlidna år omförmäles, hurusom erfarenheten gifvit vid handen, att Riksbankens sedlar i Köpenhamn invexlades till underkurs på så sätt, att desamma upptoges af vexaslupare, hvilka för sitt besvär af innehafvarne tillgodogjorde sig provision. Då ett sådant förhållande syntes fullmäktige mindre tillfredsställande, särdeles sedan numera inom Sverige och Danmark båda ländernas respektive mynt skall till parikurs emottagas, hafva, för undvikande af denna underkurs och för att sätta Riksbanken i stånd att lättare liqvidera skulder till Danmark, fullmäktige med privatbanken i Köpenhamn träffat öfverenskommelse, hvarigenom denna bank förbundit sig att till parikurs invexla af Riksbanken utgifna sedlar.

Tillföre har Riksbanken dragit försorg om invexling i Danmark af ej blott Riksbankens utan äfven enskilda svenska bankers sedlar, men numera, sedan ny lag för de enskilda bankerna utfärdats, hafva fullmäktige ansett sig sakna all anledning till sådan åtgärd för andra sedlar än Riksbankens.

I betraktande af den betydliga försträckning så väl staten som Riksbanken lemnat för Södertelje kanals anläggning, beslöts vid senaste riksdag, uppå Banko-Utskottets framställning, att genom fullmäktiges i Riksbanken försorg öfverenskommelse borde med Södertelje kanalbolag träffas om beredande af tillfälle för ett utaf fullmäktige utsedt ombud att deltaga i granskningen af kanalbolagets räkenskaper för hvarje gång en sådan granskning förekomme. Af revisorernes berättelse under § 36 och fullmäktiges berättelse under § 26 inhemtas, att direktionen för Södertelje kanal- och slussverksbyggnad, på fullmäktiges i berörda hänseende gjorda hemställan, till densamma lemnat bifall, samt att ett ombud å Riksbankens vägnar närvarit vid revisionen af kanalbolagets räkenskaper för år 1874. Den kännedom om bolagets ställning, som härigenom, äfvensom genom de upplysningar i öfrigt fullmäktige enligt deras nyssnämnda berättelse funnit nödigt inhemta, vunnits, anser Utskottet lika med fullmäktige icke böra föranleda till någon åtgärd att för närvarande mot bolaget väcka anspråk på någon afbetalning å dess inom linien förda skuld till Riksbanken; viljande Utskottet vid genomgående af bankoreglementet taga under öfvervägande, huruvida i detsamma må böra intagas det fullmäktige sålunda tillkommande åliggande att utse ombud till deltagande uti de årligen återkommande revisionerna af nämnda bolags räkenskaper.

Med förmälan att inventeringar och undersökningar nästlidna år blifvit genom fullmäktiges föranstaltande verkställda vid afdelningskontoren i Göteborg, Malmö och Luleå, hafva senast församlade revisorer uti den af dem afgifna berättelse angående Riksbanken under § 51 meddelat, hurusom vid den å sistnämnda kontor anställda undersökning blifvit mot kontorsstyrelsen anmärkta vissa, såsom orden i revisionsberättelsen lyda, »högst betänkliga förhållanden», utaf hvilka revisorerne funnit sig föranledde till uttalande af den åsigt, att sådan inventering och undersökning vid afdelningskontoren, som i 51 § af gällande bankoreglements finnes omförmäld, borde tills vidare minst en gång om året verkställas.

Banko-Utskottet, som tagit behörig kännedom af den öfver nyssnämnda inventering vid afdelningskontoret i Luleå afgifna berättelse, hafva funnit de deruti mot kontorsstyrelsen gjorda anmärkningar hufvudsakligen gälla befunnen bristande noggrannhet vid kontoret i afseende på länehandlingars fullständighet och formela beskaffenhet samt i öfrigt afse att bringa förrättningsordningen vid afdelningskontoret till likhet med hvad vid hufvudkontoret iakttages. Såsom af fullmäktiges protokoll inhemtas,

hafva ock i anledning af de anmärkta förhållandena erforderliga föreskrifter blifvit kontorsstyrelsen meddelade, i följd hvaraf, och då någon förlust för Riksbanken icke genom de anmärkta oegentligheterna inträffat eller torde vara att befara, Utskottet så mycket mindre funnit annan åtgärd, än den af fullmäktige vidtagna, behöflig, som fullmäktige icke lära underlåta att, om anledning skulle yppas, fortfarande egna åt de ifrågavarande förhållandena uppmärksamhet; kommande Utskottet att vid granskning af bankoreglementet taga under ompröfning den af revisorerne, på sätt ofvan förmäls, ifrågaställda ändring af 51 § i samma reglemente.

Då 1874 års räkenskaper vid Riksbankens hufvudkontor blifvit granskade af de sistlidna år härstädes församlade Riksdagens revisorer, hvilka mot dessa räkenskaper icke haft något att erinra, samt de till granskning af afdelningskontorens räkenskaper för samma år af Riksdagen utsedde revisorer, enligt hvad statsrevisorerne i § 50 af sin berättelse angående Riksbanken anmält, uti afgifna berättelser tillstyrkt ansvarsfrihet för styrelserna öfver afdelningskontoren för deras förvaltning under nämnda tid, så och då Banko-Utskottet vid nu verkställd undersökning funnit fullmäktige hafva med omsorg och nit fullgjort det dem anförtrorda uppdrag, hemställer Utskottet,

att ansvarsfrihet må beviljas fullmäktige för förvaltningen af Riksbankens såväl hufvud- som afdelningskontor under år 1874 äfvensom för de beslut och åtgärder, hvilka finnas antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 15 Januari 1875 till samma dag innevarande år.

Stockholm den 14 Februari 1876.

Å Utskottets vägnar:

J. J. EKMAN.

Reservation:

af Herr *Gumælius*: »Sedan de särskilda lånekontoren kommit att såsom afdelningskontor mera omedelbart, än tillföre, lyda under bankofullmäktige, har jag ansett en kort redogörelse för den afkomst de lemna, i förhållande till det låneförslag de erhålla från Riksbanken, böra bringas till Riksdagens kännedom. Denna uppfattning, som till en tid delades af Utskottet, men sedan af dess flertal frånträds, föranleder mig här framlägga ifrågavarande upplysning, sådan den inom Utskottet föreslogs att lyda i detta dess betänkande och i sammandragen form, uppställd i öfverensstämmelse med de i Utskottets betänkande n:o 15 vid 1875 års riksdag lemnade redogörelser för två då nästföregående räkenskapsår. Denna uppgift följer här nedan:

»Till belysande af den frågan, i hvilken mån afdelningskontoren medverkat till Riksbankens vinst, får Utskottet meddela nedanstående uppgift å de förslag, som varit för lånerörelsen anvisade, samt vinsten så väl i dess helhet, som beräknad i procent å det för hvarje kontor sålunda anvisade förslag:

	Förlag i medeltal under året.	Vinsten under året.	Procent.
Vid afdelningskontoret i Göteborg.....	7,537,500: —	337,073: —	4,47.
» » i Malmö	5,433,333: —	252,679: —	4,65.
» » i Luleå	1,414,583: —	53,151: —	3,76.
» « i Wisby.....	543,958: —	23,244: —	4,27.»